

Xojiboqiyeva Niginaxon O'tkir qizi

O'zbekiston Milliy Universiteti Jizzax filiali "Iqtisodiyot va turizm" kafedrasida talabasi.

xojiboqiyevanigina@gmail.com

YASHIL IQTISODIYOT VA UNING RIVOJLANISHI

ANNOTATSIYA: Hozirgi vaqtda global ekologik va iqtisodiy tahdidlar va muammolar to'plami jahon iqtisodiyotini rivojlantirishning yangi yo'lini izlash zarurati oldiga qo'ydi. Iqtisodiy o'sishning yangi modeli ikkita asosiy mezonga javob berishi kerak: birinchidan, o'sishning sifat jihatidan yangi yo'nalishini topish, ikkinchidan, inson yashashi uchun atrof-muhit sifatining saqlanishi va yaxshilanishini ta'minlash, ya'ni atrof-muhitga salbiy ta'sir ko'rsatmasdan yangi iqtisodiy o'sishni ta'minlash. Ko'pgina zamonaviy olimlar ushbu muammolarning echimini 30 yildan sal ko'proq vaqt davomida mavjud bo'lgan iqtisodiyotga nisbatan yangi yo'nalishda – "yashil" iqtisodiyotda ko'rishadi.

Kalit so'zlar: Innovatsiya, yashil iqtisodiyot, innovatsion jarayon, iqtisodiy o'sish, global iqtisodiyot, urbanizatsiya, atrof-muhit, energiya resurslari.

Annotation: Currently, the global set of environmental and economic threats and problems has put the need to look for a new way to develop the world economy. The new model of economic growth must meet two main criteria: firstly, to find a qualitatively new direction of growth, and secondly, to ensure the preservation and improvement of Environmental Quality for human survival, that is, to ensure new economic growth without adversely affecting the environment. Many modern scientists see the solution to these problems in a new direction – the 'green' economy-compared to the existing economy for a little more than 30 years.

Keywords: innovation, green economy, innovation process, economic growth, global economy, urbanization, environment, energy resources.

Kirish.

Yashil iqtisodiyot iqtisodiy o'sish va investitsiyalarni ta'minlaydi, shu bilan birga atrof-muhit sifati va ijtimoiy inklyuzivlikni oshiradi. Yashil iqtisodiyotning asosiy jihati shundaki, energetika tizimidagi muammolarning oldini olish va ularni bartaraf etish mumkin bo'ladi.

Bundan tashqari, global iqtisodiy model aholining tez o'sishi, urbanizatsiya, qashshoqlik va tengsizlikning ko'payishi hamda iqlim o'zgarishi natijasida resurslar tanqisligi va ijtimoiy muammolarga olib keladigan ko'plab tendentsiyalarga duch kelmoqda. Bunga javoban ko'plab ko'p tomonlama tashkilotlar inson farovonligi va ijtimoiy tenglikni yaxshilaydigan va atrof-muhit tanazzulini kamaytiradigan yashil iqtisodiyotni rivojlantirishga chaqirdilar.

Mavzuga doir adabiyotlar tahlili.

Yashil iqtisodiyot inson farovonligi va ijtimoiy tenglikni yaxshilashga olib keladi, shu bilan birga ekologik xavf va ekologik tanqislikni sezilarli darajada kamaytiradi. Iqtisodiyotning ushbu turida daromadlar va bandlikning o'sishi uglerod chiqindilarini kamaytiradigan, resurslar samaradorligini oshiradigan va biologik xilma-xillik va ekotizim xizmatlarining yo'qolishini oldini oladigan davlat va xususiy investitsiyalar tomonidan boshqariladi. Ushbu iqtisodiyotning asosiy tarkibiy qismi shundaki, iqtisodiy rivojlanish tabiiy kapitalni asosiy iqtisodiy aktiv va jamoat foydasi manbai sifatida ko'rib chiqadi. Yashil iqtisodiyotga o'tishning umumiy maqsadi atrof-muhit sifatini oshirish bilan birga iqtisodiy o'sish va investitsiyalarni ta'minlashdir.

Yashil iqtisodiyot va yashil o'sishning asosiy umumiy maqsadlariga quyidagilar kiradi:

Resurslardan foydalanish samaradorligini oshirish: yashil iqtisodiyot-bu energiya, suv va boshqa moddiy manbalardan samarali foydalanish

Ekotizimning barqarorligini ta'minlash: shuningdek, u tabiiy muhitni, uning ekotizimlarini va ekotizim oqimlarini himoya qiladi

Ijtimoiy tenglikni oshirish: bu inson farovonligini va jamiyatlarda adolatli yukni taqsimlashga yordam beradi

Tadqiqot metodologiyasi.

Hozirgi kunga qadar olimlar va ekspertlar dunyo mutaxassislarining aksariyati rozi bo'ladigan "yashil" iqtisodiyotning umume'tirof etilgan va sig'imli tushunchasini topa olishmadi. Kabi ko'plab rus mualliflari S. Rozenberg, G. E. Kudinova, M. V. Tereshina, I. N. Degtyareva "yashil o'sish" kontsepsiyasining talqinlarining xilma-xilligini, shuningdek, "yashil iqtisodiyot" ga o'tishning rivojlanayotgan milliy modellarining xilma-xilligini va natijada "yashil" iqtisodiyotning ta'rifini quyidagicha izohlang ob'ektiv sabablar " ... mavjud institutsionallarning xilma-xilligi iqtisodiy, siyosiy va ijtimoiy sharoitlar, shuningdek, ushbu hududiy tizim uchun eng aniq ekologik muammolar".

Biz ularning fikriga qo'shilamiz, ilmiy fikrlarning xilma-xilligiga qaramay, "yashil" iqtisodiyotning barcha zamonaviy kontsepsiyalarida bitta umumiy narsa bor, ya'ni taklif qilingan modelni amalga oshirish natijasida barqaror rivojlanish uchun asos yaratadigan ta'sirning mavjudligi, ya'ni...dekapling effekti-PPP o'sish tendentsiyalarini ajratish va tabiiy resurslarni iste'mol qilishning o'zgarishi".

Shuningdek, "yashil" o'sish yoki "yashil" iqtisodiyotning aksariyat tushunchalari uchun umumiy xususiyat iqtisodiyotning sifatli o'sishiga e'tibor berishdir. "Yashil" iqtisodiyotni aniqlashga zamonaviy yondashuvlarning tuzilgan va asosli bo'linishi V. S. Bochko asarlarida keltirilgan. O'z maqolalarida u "yashil" iqtisodiyot masalasiga zamonaviy yondashuvlarning eng keng qamrovli va to'liq tahlilini taqdim etib, to'rtta asosiy yondashuvni ajratib ko'rsatdi.

Kapitalizm, sotsializm kabi tushunchalarni almashtiradigan, odamlar hayotining barcha jabhalarini qamrab oladigan iqtisodiy munosabatlarning yangi turini o'z ichiga olgan umumiy iqtisodiy. Ushbu yondashuvning misoli T. V. Zaxarova, bu kapitalizmni boshqa institutsional nazariya bilan almashtirishning maqsadga muvofiqligini ta'kidlaydi va jahon statistikasini ishonchli tarzda namoyish etadi, shuningdek, klassik iqtisodiyotning jahon iqtisodiy inqirozidan chiqish uchun rivojlanish va o'sish yo'nalishini aniqlay olmasligi haqida gapiradi.

Tahlil va natijalar.

Yashil iqtisodiyotni aniqlashga umumiy iqtisodiy yondashuvga muvofiq, barqaror rivojlanish masalalarini o'rganishga va barqaror rivojlanishga integrativ yondashishga yana bir bor qaytish kerak. Bu bizga" yashil " iqtisodiyotning asosiy munosabatlarni aniqlashga imkon beradi: ekologiya, iqtisodiyot, jamiyat. Ushbu yondashuv, shuningdek, "yashil" iqtisodiyotning asosiy qadriyatlarini e'lon qiladi: insoniyat va biosferaning o'zaro ta'siri orqali munosabatlarni uyg'unlashtirish, biosferaning rivojlanish qonunlari chegaralarida insoniyatning rivojlanishi, biosfera resurslarini iste'mol qilishda ongli cheklolvar va biosfera imkoniyatlarini hisobga olgan holda ehtiyojlarni qondirish.

Yashil iqtisodiyotning asosiy g'oyasi texnologik tartibni tubdan o'zgartirish va faqat qayta tiklanadigan resurslardan foydalanadigan texnologiyalarga o'tishdir. Bu shuni anglatadiki, ekologik qadriyatlar rivojlanishda birinchi o'rinda turadi sti va ustuvorliklar, bu davlat va davlatlararo ittifoqlarning vakolatidir. Aynan texnologik tuzilmaning "yashil" tarmoqlar (texnologiyalar) tomon o'zgarishi tufayli "yashil" iqtisodiyot kontsepsiyasiga ko'ra iqtisodiy o'sish ta'minlanadi va yangi yuqori texnologiyali joylar yaratiladi. Ko'pgina ekspertlarning fikriga ko'ra va davlat darajasida qabul

qilingan strategik hujjatlarga muvofiq, faqat 2030 yilga kelib dunyoda “yashil” tarmoqlar bilan bevosita bog‘liq bo‘lgan 20 milliondan ortiq yangi ish o‘rinlari yaratiladi.

Xulosa va takliflar.

Yuqoridagi tahlillar shuni ko‘rsatadiki, yashil iqtisodiyotga o‘tish allaqachon aniq belgilangan rivojlanish tendentsiyasi deb aytishimiz mumkin. Mamlakatlarning global iqtisodiyotdagi raqobatbardoshligi, asosan, mamlakatlar o‘z harakatlarini yashil o‘sishga qanday tashkil qilishi bilan belgilanadi. Yashil o‘sishga o‘tish nafaqat yangi ekologik do‘stona texnologiyalarni yaratishni, balki qoidalari inklyuziv bo‘lgan va dunyoning barcha mamlakatlari va mintaqalari iqtisodiyotlarini rivojlantirish ehtiyojlarini hisobga oladigan milliy va xalqaro miqyosda ekologik qonunchilikni ishlab chiqishni talab qiladi. Shu munosabat bilan har bir mamlakat oldida o‘z iqtisodiyotini “yashil” o‘zgartirish masalalarini har tomonlama o‘rganish vazifasi turibdi, bu ham yashil o‘sishga o‘tish strategiyasini ishlab chiqish, ham tashqi iqtisodiy aloqalarda mavjud bo‘lgan imkoniyatlari va cheklovchilarini asoslash uchun zarurdir.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati:

1. Barqaror iqtisodiy o‘sish va uni ta‘minlash bosqichlarining tahlili, “Iqtisodiyot va innovatsion texnologiyalar” ilmiy elektron jurnali, №6, noyabr-dekabr, 2020-yil.
2. “Yashil iqtisodiyot” asosida barqaror iqtisodiy o‘sishni ta‘minlashning nazariy va amaliy jihatlari, “XXI asr: fan va ta‘lim” ilmiy electron jurnali. №2, 2019.
3. «Зеленая экономика» как глобальная стратегия развития в посткризисном мире. «Зеленая» экономика и ее будущее, “Экономика. Налоги” журнал. №6. 2019.
4. Georgeson L., Maslin M., Poessinouv M. global yashil iqtisodiyot: tushunchalar, ta‘riflar, o‘lchov metodologiyalari va ularning o‘zaro ta‘siri: Geografiya va atrof-muhit.
5. **Internet saytlar:**
6. www.economics.ru
7. <https://mininnovation.uz/>
8. <https://mineconomy.uz/>
9. <http://uza.uz/>
10. <http://www.statmirror.uz/>